

Κουμανταρέας, Μένης (Αθήνα, 1931 – Αθήνα, 2014): Πεζογράφος, δοκιμιογράφος, μεταφραστής. Αποφοίτησε από το Πρότυπο Λύκειο Αθηνών «Κάρολος Μπερζάν» και φοίτησε στη Νομική και στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Φοίτησε επίσης σε σχολή θεάτρου. Εργάστηκε σε ναυτιλιακές και ασφαλιστικές εταιρείες ως το 1981 και ασχολήθηκε για λίγο με τη δημοσιογραφία. Κατά διαστήματα έζησε στο Λονδίνο (1948), στο Βερολίνο (1972, ως υπότροφος της Deutscher Akademischer Austausch Dienst/DAAD), ενώ έκανε σειρά ομιλιών σε πανεπιστήμια της Φινλανδίας (1984). Στη λογοτεχνία εμφανίστηκε το 1961, μεταφράζοντας στο περιοδικό *Ο Ταχυδρόμος* πεζά των Ε. Hemingway, J. Joyce και Α. Moravia. Το 1962 εξέδωσε τη συλλογή διηγημάτων του με τίτλο «Τα μηχανάκια».

Έπειτα από τέσσερις δίκες, το 1969 απαλλάχθηκε από την κατηγορία «περί ασέμνου δημοσιεύματος» που του είχε απαγγελθεί από το στρατιωτικό καθεστώς για το βιβλίο του «Το αρμένισμα» (1966). Συμμετείχε στη σύνταξη των Δεκαοχτώ κειμένων. Μέλος του ΔΣ της Λυρικής Σκηνής (1982-1986) και ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων.

Έφυγε από τη ζωή με αδόκητο τρόπο: βρέθηκε δολοφονημένος στο σπίτι του στην Κυψέλη, κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες, τα ξημερώματα της 6ης Δεκεμβρίου 2014.

Εργογραφία: *Τα μηχανάκια* (1962)· *Σεραφείμ και Χερουβείμ* (1981)· *Θυμάμαι τη Μαρία* (1994) [διΑ7.] - *Βιοτεχνία ναλικών* (1975)· *Ο ωραίος λοχαγός* (1982) - *Η φανέλα με το εννιά* (1986)· *Η συμμορία της άρπας* (1993)· *Η μυρωδιά τους με κάνει να κλαίω* (1996)· *Δνο φορές Έλληνας* (2001)· *Νάε* (2003)· *Η γυναίκα που πετάει* (2004)· *Οι αλεπούδες του Γκόσπορτ* (2011)· *Θάνατος στο Βαλπαραΐζο* (2013)· *Ο θησαυρός του χρόνου* (2014) [μυθιστ.]· *Τα καημένα* (1972)· *Η κυρία Κούλα* (1978)· *Το κουρείο* (1979)· *Το Show είναι των Ελλήνων* (2008)· *Σ' ένα στρατόπεδο άκρη στην ερημιά* (2009) [νουβ.]· *Πλανόδιος σαλπικτής* (1989, όπου και το «Play»)· *Η μέρα για τα γραπτά κι η νύχτα για το σώμα* (1999)· *Ξεχασμένη φρουρά* (2010) [πζ., δοκ.] Μετέφρασε: G. Büchner, L. Carroll, W. Faulkner, F. S. Fitzgerald, H. Hesse, C. McCullers, H. Melville, E. A. Poe κ.ά.

Έργα του έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες και έχουν περιληφθεί σε ποικίλες ανθολογίες και περιοδικά, ενώ συνεργασίες του υπάρχουν σε όλα σχεδόν τα σημαντικά μεταπολεμικά έντυπα.

Τα διηγήματα που συγκρότησαν το πρώτο βιβλίο του Κ. είναι ενδεικτικά των θεμάτων που προτιμά και των αφηγηματικών τεχνικών που ακολούθησε στα επόμενα χρόνια. Οι δυσπροσαρμοστοί νεαροί, συνήθως έφηβοι ή στη μετεφηβική ηλικία, που ονειρεύονται συνεχώς μια άγνωστη και γοητευτική συγκλονιστική πραγματικότητα τον απασχόλησαν διαρκώς, τουλάχιστον ως τη «Συμμορία της άρπας». Το ότι αυτά τα πρόσωπα είναι τα πιο ενδιαφέροντα στις ιστορίες του Κ. φαίνεται αφενός από το ότι βρίσκονται στο κέντρο της μυθοπλασίας, έχοντας πάντοτε την πιο πολυεπίπεδη προσωπικότητα, γεμάτη σκοτεινές και αδιερεύνητες πλευρές, αφετέρου από το γεγονός ότι είναι τα πρόσωπα που υφίστανται τις πιο απρόβλεπτες μεταπτώσεις, καθώς είναι ευάλωτα, με ασθενικές ψυχικές άμυνες, έτοιμα να κάνουν το άλμα προς την έντονη ζωή ή προς τον αφανισμό τους.

Αφώτιστες πλευρές έχει το πορτρέτο και μιας άλλης ομάδας χαρακτήρων,

ατόμων που έζησαν και ζουν μοιρασμένα ανάμεσα σε δύο τρόπους κοινωνικής, πολιτικής αλλά και προσωπικής ηθικής, κάτι που επιδρά πολλές φορές καταστροφικά στην ίδια τους την ύπαρξη. Γενικότερα, στα πεζά αυτά εμφανίζεται μια διαρκής σύγκρουση του νέου με το παλιό, του συμβατικού με το αιρετικό, του θηλυκού με το αρσενικό κ.ο.κ., με την επισήμανση ότι ο Κ. είναι ένας συγγραφέας που περνάει στις ιστορίες του σαφείς πολιτικές θέσεις ή αντιλήψεις που, αν και μεταμφιεσμένες μυθιστορηματικά, ξεκινούν από δικά του βιώματα.

Στα βιβλία του, από τις συνειρμικές, ποιητικές περιγραφές στα «Μηχανάκια» και στα «Καημένα» ως τον ρεαλισμό της «Βιοτεχνίας υαλικών» και του «Κουρείου» και ως τον ποιητικό ρεαλισμό που δοκίμασε στη «Συμμορία της άρπας» και στο «Η μυρωδιά τους με κάνει να κλαίω», δείχνει να αναζητά κάθε φορά και μια αφηγηματική παραλλαγή, τόσο ως προς τη γλώσσα όσο και ως προς τη σκηνογραφία και σκηνοθεσία του. Παλαιότερα, ο Κ. πειραματίστηκε με διαχρονικές ιστορίες, όπως με την παραβολική νουβέλα «Οι γάμοι του Σπόρου και της Ποππαίας», όπου οι νύξεις της εποχής της ρωμαϊκής παρακμής συνδέονται με ένα εφηβικό ερωτικό δράμα στη σύγχρονη πρωτεύουσα, μια πόλη το ίδιο παρακμιακή. Από τη Βιοτεχνία υαλικών και έπειτα, ο χώρος ορίζεται από τις κεντρικές γειτονιές της Αθήνας, στις οποίες, με την πάροδο του χρόνου, αλλάζουν τα ήθη, οι ασχολίες και οι κάτοικοι, αν και αυτό δεν ισχύει για τα πρωταγωνιστικά πρόσωπα. Ουσιαστικά, λοιπόν, ο συγγραφέας σχημάτισε έναν δικό του μυθικό τόπο, ένα δικό του πεδίο μυθολογικών αναφορών που τροφοδοτεί όλα τα βιβλία του με πραγματολογικά δεδομένα (δρόμοι, ξενοδοχεία, μπαρ, πλατείες, σταθμοί κ.ά.).

Η σημαντικότερη μάλλον αλλαγή ανάμεσα στα πεζά της πρώτης περιόδου και στα μετά το 1975 εντοπίζεται στις συνεχείς αλλαγές που επιχειρεί ο Κ. στην αφήγηση του. Προσπαθώντας να της δίνει παραστατική ζωντάνια, ώστε να αντανakλά τη διαφοροποίηση του χρόνου και την αλλαγή στις νοοτροπίες, την κάνει όσο γίνεται περισσότερο πολυφωνική. Στην κυρίως τριτοπρόσωπη αφήγηση ενσωματώνονται ευθείς και πλάγιοι λόγοι, σχολιαστικές περιγραφές και, πολλές φορές, στοιβάδες ιδιωματικών εκφράσεων, πράγμα που ασφαλώς σχετίζεται με την επιδίωξη του συγγραφέα να υπάρχουν έκδηλες αντιστοιχίες ανάμεσα στο πρόσωπο και στον τρόπο ζωής του. Ωστόσο, παρά τις πολυπρόσωπες μυθιστορηματικές του συνθέσεις, ο Κ. είναι βιωματικός δημιουργός, κάτι που γίνεται ευδιάκριτο στον συγκινημένο, θερμό και άλλοτε ελεγειακό του τόνο σε ορισμένα κομβικά σημεία των ιστοριών του. Σε κάποια μοιραία πρόσωπα του μοιάζει να προσφέρει μια ασπίδα συμπάθειας και συμπόνιας, καθώς βλέπει την ερειπωμένη αθωότητα των νέων ή την εξουθένωση εκείνων που προσπάθησαν να αποδράσουν από την προκαθορισμένη τους πορεία.

Τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο μυθιστορήματος (1975, 2002) και με το Κρατικό Βραβείο διηγήματος (Β 1967, 1997).

Η κυρία Κούλα και Η φανέλα με το εννιά μεταφέρθηκαν στην τηλεόραση και στον κινηματογράφο, αντίστοιχα.

Το τελευταίο του μυθιστόρημα *Ο θησαυρός του χρόνου* κυκλοφόρησε από τις Εκδόσεις Πατάκη.

Μελέτες για τον συγγραφέα:

Αλέξ. Αργυρίου, Ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας, τόμ. 5, σελ. 290, τόμ. 6, σελ. 388-389, 408-409· Β. Βαρίκας, Συγγραφείς και κείμενα, τόμ. 1, σελ. 81-82· Η μεταπολεμική πεζογραφία, τόμ. 4, σελ. 268-343· Αλέξ. Κοτζιάς, Μεταπολεμικοί πεζογράφοι, σελ. 251-264· Δ. Κούρτοβικ, Έλληνες μεταπολεμικοί συγγραφείς, σελ. 132-134· ΜΕΝΑ, τόμ 9, σελ. 91-97· ΠΒΛ, τόμ. 5, σελ. 56-57· ΠΛΜ, τόμ. 35, σελ. 371· Απ. Σαχίνης, Μεσοπολεμικοί και μεταπολεμικοί πεζογράφοι, Αφοί Κωνσταντινίδη, Θ/κη 1979, σελ. 142 -150· Μ. Vittì, εφ. Βμ, 27.7.1979 και 27.9.1979 [ββ: Βιοτεχνία υαλικών] - Μ. Γ. Μερακλής, Προσεγγίσεις στην ελληνική πεζογραφία (Ο αστικός χώρος), Καστανιώτης, 1986, σελ. 187-191· Δημ. Ραυτόπουλος, Κρίσιμη λογοτεχνία, Καστανιώτης, 1986, σελ. 185-194· Γ. Φαρίνου-Μαλαματάρη, «Μυθοπλασία και πραγματικότητα, τέσσερα μεταδιηγήματα του Μ. Κουμανταρέα», περ. Λογοτεχνικός Πολίτης, τχ. 72 (1986), σελ. 58-64· Α. Αφρουδάκης, «Ρεαλισμός και προβληματισμός», περ. Αβζ, τχ. 180 (1987), σελ. 91-94· Βαγγ. Κάσσοσ, εφ. Βμ, 10.5.1987 [ββ: Η φανέλα με το εννιά]- Ελισ. Κοτζιά, περ. ΓκΤ, τχ. 50 (1987), σελ. 18-19 [ββ.: το ίδιο]· Τ. Μενδράκος, Μικρές δοκιμές, Σοκόλης, 1990, σελ. 45-47· Σπ. Τσακνιάς, Επί τα ίχνη. Κριτικά κείμενα, 1985-1988. Πεζογραφία, Σοκόλης, 1990, σελ. 101-102· Κρ. Χουρμουζιάδης, Συμπόσιο. Κείμενα για την νεοελληνική πεζογραφία, επιμ., πρόλ. Μ. Κουμανταρέας, Κέδρος, 1996, σελ. 91-111· Αλέξ. Ζήρας, περ. Αβζ, τχ. 375 (1997), σελ. 105-106 [ββ: Η μυρωδιά τους με κάνει να κλαίω] - Γ. Βατόπουλος, περ. Αβζ, τχ. 373 (1997), σελ. 102-113 [συνέντ.]. Αφιερώματα περιοδικών, εφημερίδων: Ελτπ (Β), 16.1.2004· Η Λξ, τχ. 54 (1986)· Κ, τχ. 8 (2005)· 0,577, τχ. 117 (2002).

Απόσπασμα από το μυθιστόρημά του Ο θησαυρός του χρόνου.

Εκδόσεις Πατάκη, 2014:

«... Τον περισσότερο καιρό πίνοντας και κουτσοπίνοντας άκουγα με δέκα αυτιά αυτές τις ιστορίες που, είτε γνήσιες είτε πλαστές, είχαν ένα ενδιαφέρον για μένα, που ζητούσα να ξεφύγω από τη δική μου ιστορία. Μία μόνο προϋπόθεση έθετα: αυτός που τις έλεγε να ξέρει να τις αφηγείται, να σε μεταφέρει αλλού και να σου εξάπτει τη φαντασία. Τότε με έκαναν να θέλω να πω κι εγώ μια ιστορία. Μα εγώ, βλέπεις, προτιμώ να τις γράφω...

Ένα μυθιστόρημα για την απώλεια.

Την απώλεια όχι μόνο ενός ανθρώπου, αλλά και την απουσία που αυτή συνεπάγεται.

Μια αφήγηση ανάμεσα στην παραίτηση και στην άγρια πραγματικότητα.

Μια περιπέτεια που οδηγεί στην αναζήτηση και απόκτηση ενός θησαυρού.

Να είναι τάχα αυτός ο θησαυρός του χρόνου;»